

1. *Spergula arvensis* L.

Kolenec roľný

Ic.: Tab. 4, fig. 4, p. 81

Spergula arvensis L. Sp. Pl. ed. 1, p. 440, 1753.Syn.: *Spergula vulgaris* Boenn. 1824 – *S. arvensis* subsp. *vulgaris* (Boenn.) Čelak. 1875.

Jednoročná, sivo žltozelená až tmavo sivozelená bylina. Byle rozkonárené spravidla v hornej polovici, 3–8(–15) cm vysoké, konáre dorastajú po vrchol byle. Listy na vrchole tupé, na rube s pozdĺžnou ryhou, (5–)15–30(–40)×0,5–0,8 mm veľké, riedko chlpaté. Stopky kvetov 9–24 mm dlhé, husto chlpaté. Kališné lístky vajcovité až vajcovito kopijovité, 2,5–5,5 mm dlhé, s 0,5 mm širokým lemom, chlpaté. Korunné lupienky široko vajcovité až okrúhlasté, 2,8–4(–4,2) mm dlhé, na vrchole tupé až okrúhlasté. Tyčiniak (5–)7–9(–11), peľnice 0,5–0,8 mm dlhé. Tobolky vajcovité, 3,5–6,5(–6,8) dlhé, približne s 15 semenami. Semená sploštene guľovité, aj s lemom 0,7–1,5×0,5–1 mm veľké, do 1 mm hrubé (vysoké), čierne, matné, s uzučkým (0,1–0,2 mm) belavým lemom; osemenie hladké alebo so svetlými kyjačikovými, nerovnakými bradavičkami.

Variabilita. Druh premenlivý v celkovom habituse, dĺžke listov, hustote ochlpenia a v počte tyčiniak. Na základe povrchu osemenia sa rozlišuje subsp. *arvensis* (osemenie s ca 120 bradavičkami) a subsp. *sativa* (Boenn.) Čelak. (osemenie hladké, lem semena na vnútornom obvode čevenkastý a listy mäsitejšie ako pri subsp. *arvensis*). Podruhy sa krížia a hybridy sú fertílné, s približne polovičným počtom bradavičiek (ca 60). Tento znak si vyžaduje ďalšie pozorovanie, jedince s hladkým osemením sú veľmi málo dokumentované. Niektorí autori taxón *Spergula arvensis* ponímajú veľmi široko a zahŕňajú do neho aj subsp. *maxima* (Weihe) O. Schwarz (napr. Dostál et Červenka 1991; Jalas et Suominen 1983), ktorý sa hodnotí ako samostatný druh.

Chromozómy: $2n = 18$, okr. 6, Kľačany; okr. 30c, Cigeľka (obe Váchová in Májovský et al. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 22: 16, 1974).

Biológia ekológia, fytoecenológia. Terofyt. Kvitnutie máj–september(–október, ojedinele neskôr). Rastie na výživných, mierne kyslých, vlhkejších, piesočnatých pôdach, v kultúrnej krajine na poliach (najmä zemiakových a obilných), na úhoroch a rôznych typoch obnažených stanovišť od planárneho do montánneho stupňa. Maximum: 1 200 m n. m., okr. 28, Babia hora (Kotula 1889: 195), 993 m n. m., okr. 28, vrch Budín, lúka pod vrcholovým hrebeňom (Štrba et Gogoláková Bull. Slov. Bot. Spoločn. 31: 12, 2009). Diagnostický druh zväzu *Scleranthion annui*. Vyskytuje sa aj v spoločenstvách zväzov *Panico-Setarion*, *Veronico-Euphorbion*.